

Odgovor Mirjani Kasapović na rad: 'Genocid u NDH: Umanjivanje, banaliziranje i poricanje zločina', *Politička misao*, god. 55, br. 1, Zagreb, 2018, str. 7-33.

Rad Mirjane Kasapović neodoljivo podsjeća na elaborate Ozne, Udbe i SDS-a na koje svakodnevno nailazim u svojim arhivskim istraživanjima



Piše: prof. STIPO PILIĆ

Ugore imenovanome 'izvornom radu' objavljenome u časopisu *Politička misao*, dr. Mirjana Kasapović iznijela je nekoliko netočnosti, konstrukcija i znatan broj insinuacija na rad o poslijeratnom jasenovačkom logoru objavljenome u *Radovima* Zavoda za povjesne znanosti Hrvatske

akademija u Zadru br. 56, Zadar, 2014. Broj netočnosti autorice znatan je s obzirom na razinu koju autorica ima u akademskoj zajednici, no daleko je veći i tragičniji broj njezinih konstrukcija i insinuacija identificirati, locirati i etiketirati. Zato njezin rad sliči

Rad Mirjane Kasapović nije ni politološki, a kamoli povijesni. Njezin je rad politikantski. Otrcane optužbe o poricanju genocida bezbroj smo puta čuli

Politička misao, god. 55, br. 1, 2018, str. 7-33

7

Izvorni znanstveni rad
Primljeno: 10. rujna 2017.
DOI: 10.20901/pm.55.1.01

Genocid u NDH: Umanjivanje, banaliziranje i poricanje zločina

MIRJANA KASAPOVIĆ

Fakultet političkih znanosti, Sveučilište u Zagrebu

Sažetak

U tekstu se razmatra revizionistička struja u suvremenoj hrvatskoj historiografiji, a posredno i u politici, koja se bavi Nezavisnom Državom Hrvatskom (1941-1945). Revizionistički narativ čine glavne postavke: (a) NDH je bila normalna odobrava protupobunjenička država koja nije koristila državni teror kako bi uništila vjerske i etničke zajednice koje su u ustaškoj ideologiji i politici bile određene kao prirodni ili organski neprijatelji te tvorevine, nego je primjenjivala ograničena legitimna sredstva borbe da bi se zaštitila od političkih pobunjenika; (b) u NDH nisu izvršeni masovni zločini, a kamoli genocid, ni nad Srbima, ni nad Židovima, ni nad Romima; Stoviše, glavne žrtve bili su Hrvati te zločine NDH treba deskrizirati i dejudecirati; (c) logor Jasenovac bio je samo radni i sabirni logor, a ne koncentracijski logor smrti, u koji je NDH privodio političke protivnike kako bi se zaštitila od njihova razornog djelovanja, a ne kako bi ih ubijala; pravi smrtonosni logor u Jasenovcu osnovala je jugoslavenska komunistička vlast poslije svjetskog Drugoga svjetskog rata. Pokušavajući dekonstruirati "jasenovački mit", revizionisti zapravo nastoje dekonstruirati "mit o genocidu" u NDH, a time potpuno ili djelomične rehabilitirati NDH.

Ključne riječi: NDH, Jasenovac, ustašto, genocid, historijski revizionizam

1. Uvod

U posljednjih desetak godina u Hrvatskoj je objavljeno više raznovrsnih djela o genocidu. Prvu kategoriju čine prijevodi znanstvenih knjiga, kao što su Baumanova studija *Modernost i holokaust* (2017) te Bensoussanova *Europska strast za genocidom* (2010) i Bruneteanova *Stoljeće genocida* (2005). Sve se one oslanjaju na klasično djelo Hannah Arendt *Izvori totalitarizma* (2015), koje je napokon doživjelo cijelovito hrvatsko izdanie. Mogu im se pribrojiti Liftonova knjiga *Liječnici načista*

više nekome elaboratu nego znanstvenome članku. Odlučio sam svoj odgovor javnosti dati ondje gdje to za sada mogu - *Hrvatskom tjedniku*. Korektnosti radi, odgovor će poslati i autorici, a Vaš list molim da joj omogući odgovor ako to bude željela.

Nastojat će u ovome odgovoru ne iznositи navode koje je već dala suautorica i kolegica mr. sc. Blanka Matković jer nema potrebe ponovo odgovarati na već odgovorenog. Također se ne će osvrati na dijelove teksta koji se odnose na analizu drugih autora i radova kojima se bavi Kasapović. No postoje i neke tvrdnje koje nisu dio moga dosadašnjega istraživanja, a kojih se moram dotaći jer su oni povezani i s našim radom, ali i s povijesnim istraživanjima uopće, a o kojima dotična autorica zapravo nema pojma. Osim toga, iz pročitanoga sam zaključio da je upitno je li autorica uopće vidjela naš rad. Ako ga je pak vidjela, procitala ga izgleda nije. Ili je procitala ono što je htjela po onoj 'Što se babilo, to joj se i snilo'. Sažetak članka, koji je ujedno i kratki zaključak ne će imati ovde u vidu, jer će se na njega u tekstu osvrati kroz za mene bitne dijelove teksta.

Narativ onih koji provode genocid nad Hrvatima

Dr. Mirjana Kasapović svě nas poučno upućuje na literaturu o genocidu na koju po njoj nismo obratili dovoljno pozornosti, odnosno koju većim dijelom nismo uopće koristili. To je pohvalno i moguće je da će neke od tih radova i knjiga ubuduće i koristiti. Ono što je mnogo zanimljivije jest da Kasapović zaključuje da je tema genocida za politologe postala aktualna u svezi s 'masovnim zločinima' u Ruandi i Bosni i Hercegovini (BiH) 90-ih godina prošloga stoljeća. Naravno, možda izbjegava, a sigurno propušta reći o kojim i čijim je zločinima riječ, kao i genocidu nad kojim je narodom izvršen. Dapače, genocid nad Hrvatima u svome radu ne spominje nigdje, što nije iznenađujuće. Samo ilustracije radi, zahvaljujući genocidu nad Hrvatima u posljednjem ratu 90-ih godina XX. st. u BiH je manje 220.000 Hrvata. Naravno o tome ni riječi, kao ni o onima koji su izvršili taj genocid. To je narativ onih koji provode genocid nad hrvatskim narodom u posljednjih 200 godina. Kako je njihov broj popriličan, a utjecaj i moć još veći, nužno ih je razotkriti i dati sudu javnosti.

Kasapović nam dalje na str. 9. daje definiciju genocida ističući njegovo primarno i najveće značenje u ratu. Time isključuje bilo

kakav genocid u miru. Ni to nije bez razloga. Jer onda bi se moglo i moralo govoriti o genocidu u tzv. prvoj Kraljevini Jugoslaviji, a posebno o i njoj poznatom genocidu koji je izvršila Titova komunistička Jugoslavija. Poslijeratni jasenovački logori samo su manji i neznačniji dio tog genocida koji Kasapović uopće ne spominje. Nije to bez razloga, ima to smisla, reda i sustava.

Kasapović je ipak nešto shvatila i naučila od revizionista. Shvatila je da revizionisti dekonstruiraju 'jasenovački mit', ali da je konačni i pravi cilj dekonstrukcija 'mita o genocidu' u NDH. Budući da mitove stavlja u navodnike, nejasno je smatra li da to oni uistinu jesu ili nisu

Središnji dio rada kroz naslov: *Revizionistički narativ o genocidu* vodi nas do identifikacije 'znanstvenoga' problema autrice. Ona 'identificira' revizionističku struju hrvatske historiografije, imenuje njezine glavne nositelje, ukazuje u kojima institucijama se oni nalaze. Tako nas i locira. Koja je sljedeća faza? Možda uhićivanje? Jadno i žalosno na što se svode znanstveni radovi današnjih institucija i „naznacajnijih“ hrvatskih politologa u koje se svrstava Kasapović. Ovaj me stil pisanja i pristup podsjeća na elaborate Ozne, Udbe i SDS-a koje svakodnevno čitam u svojim arhivskim istraživanjima. Dapače, znatan dio elaborata gornjih ustanova napravljen je znatno kvalitetnije. Autorica je ovo poglavlje mogla i drukčije i otvorenije nasloviti kao npr. 'Popis revizionističkih osoba, ustanova i udruga'. Taj bi naslov daleko više odgovarao onome što je ona napisala.

Kasapović je ipak nešto shvatila i naučila od revizionista. Shvatila je da revizionisti dekonstruiraju 'jasenovački mit', ali da je konačni i pravi cilj dekonstrukcija 'mita o genocidu' u NDH. Budući da mitove stavlja

u navodnike, nejasno je smatra li da to oni uistinu jesu ili nisu. U konačnici, to i nije važno. Autorica se kao politolog može baviti i mitovima kao političkim fenomenima i to nije sporno. Sporno je što ona ulazi i na područja povijesnih istraživanja gdje ne vlađa metodologijom, odnosno, bolje, o tome nema pojma. A bit svakoga povijesnog istraživanja upravo je dekonstrukcija svih mitova, odbacivanje njihovih laži, izmišljotina i konstrukcija i otkrivanje točnih podataka i istine. Budući da je cijela jasenovačka mitologija dio poslijeratne jugoslavenske komunističke mitologije o genocidu u NDH-a, posve je razumljivo i nužno preispitivanje i komunističkih narativa te prošlosti. Trebalo bi biti normalno da to provjeravaju svi istraživači, ali s obzirom na reformaciju jugoslavenskih neokomunističkih narativa dijela hrvatske historiografije i znanosti, do daljnega se to ne može očekivati. Rušenje svih mitova, osobito žrtveničko-ratnih, kojima je, to se do sada pokazalo, krajnji cilj rat, ubijanje, nove žrtve, nasilje i represije, trebalo bi na ovim prostorima biti prvotni cilj svih društvenih, humanističkih i u skladu s time povijesnih istraživanja. Ili mitove treba pothranjivati i dohranjivati za nove ratove, nove žrtve, nove mučenike i ponekoga zločinca?

Je li uopće čitala Ljubicu Štefan?

Zanimljiv je i podnaslov - teza *NDH kao normalna protupobunjenička država*. Prema tome obrascu i Republika Hrvatska je *protupobunjenička država*, a put od *protupobunjeničke države* do genocidne države prema tome radu je blizu. Polako, ali sigurno, korak po korak. U tom smislu napravljeni su ogromni koraci, ali temelj je uvjek isti – NDH. Mora se priznati da je pojam protupobunjeničke države također revizionistički i nov pa me zanima ne boji li se Kasapović biti u tom društvu te da bi i nju jednoga dana netko mogao strpati među revizioniste?

Pored protupobunjeničke države, Kasapović izlazi s još nekim zanimljivim politološkim pojmovima kao metodološkim novinama kojima nastoji istaći svu negativnost po njoj grupiranih hrvatskih revizionista. Radi se o negativnim pojmovima *desrbizacija* i *dejudeizacija* NDH. Ako postoje ti negativni pojmovi, onda logično i analogno postoje i pozitivni kao što je srbizacija i judeizacija. To onda traži i neka nova istraživanja. Ne možemo ih očekivati jer je Kasapović jasno odredila što se ima istraživati.

A sada o autoričinu pristupu radu Blanke Matković i mene o poslijeratnome zarobljeničkom logoru Jasenovac. Cijeli taj dio objavljen je na nešto više od stranice i pol, s tim da je u njemu više navoda i analize drugih autora nego Blanke i mene, ali ima mnogo toga i neizrečenoga što nešto govorи pa se i na to treba osvrnuti.

Kasapović je impresionirana tezom o 'trostrukome logoru Jasenovac', što uopće nije teza Blanke Matković i mene, već dr. Vladimira Horvata. Mi s tom tezom nemamo za sada ništa, osim što ju iznosimo kao novu i njegovu tezu. Iz citatologije koju iznosi može se zaključiti da ona naš rad uopće nije čitala da je citate kojima se koristila izvodila iz dosadašnjih raznih novinskih i publicističkih napisa. Stoviše, njezine se rečenične i tekstualne konstrukcije na pojedinim mjestima čine nelogičnim, nerazumljivim i potpuno besmislenim. Tako Kasapović kao autoricu teze o trostrukom logoru Jasenovac navodi Ljubicu Štefan, a da je išta od nje pročitala, znala bi da je ona zastupala tezu o *Titovu poslijeratnom logoru Jasenovac*. Bilo bi joj uputno pročitati nešto od te značajne i važne osobe koja je za spašavanje Židova dobila od države Izrael povelju *Pravednik među narodima*. No Mirjani Kasapović ne da se baviti tom revisionisticom koja je, usput budi rečeno, inzistirala da tu *Povelju* dobije kao pripadnica države Republike Hrvatske, a ne Jugoslavije. Možda je ona na taj način revidirala i NDH? Tko će znati zašto o njezinim istraživanjima i dokazivanjima Kasapović ne želi ništa znati i potpuno ju ignorira. Ili želi znati što manje? Kao i o našima. A mi smo na Štefan ukazali samo zato što smo istražujući i baveći se tom temom, vidjeli da je ona doista istraživala na osnovi izvornoga materijala, ali nije to predstavila na historiografski način. Kasapović nas dalje citira kako smo našli 'dovoljan broj dokumenata koji potvrđuju postojanje tog logora'. Iz daljnog teksta ne može se zaključiti prihvaća li ona to ili ne. Ona ponavlja ono što i nekoliko njezinih prethodnika nudeći nam modele teoretskih istraživanja autora po njezinu izboru. Naše modele razvili smo u laboratoriju koji se zove arhiv na izvorne materijalu. To je temelj rada povjesničara, a modeli se mogu raditi i razvijati tek poslije toga. Zato ne možemo ni prihvati ni prihvati naputke Kasapović za taj i druge naše radove.

Dobro se citira kako smo naveli da se radi o 'sustavu zarobljeničkih logora' i to je točno. Sve su ostalo kombinatorike i neozbiljne konstrukcije s redom citata našega rada i

rada dr. Vladimira Horvata. Što se tiče našeg rada, postavlja se pitanje gdje smo to mi napisali da je 'Jasenovac od 1941. do 1945. bio samo sabirni logor', a '1945. pretvoren u koncentracijski i likvidacijski logor'? Čini mi se kako se u radu koristila i nekim svojim bivšim studentima i njihovim promidžbenim novinarskim uradcima pa bi bilo dobro da i njih navede kao dio svoje literature. Koliko je nelogičnosti, pa i komedije, govori to da se rad Petra Bašića i Maria Keve o poslijeratnom logoru Jasenovac, napisan 1997., dakle prije gotovo dvadeset godina, navodi osvrtom na naš rad. Preporučam da naš rad još jednom pročita, ako ga je uopće pročitala. Što se tiče Slavka Goldsteina, o njemu je sve već rečeno u našem osvrtu na njegovu pamflet-knjigu. A što je on sve napisao da su rekli drugi, treći i četvrti, kako navoditi, time se ozbiljni povjesničari ne bave.

Autorica se kao politolog može baviti i mitovima kao političkim fenomenima i to nije sporno. Sporno je što ona ulazi i na područja povijesnih istraživanja gdje ne vlasti metodologijom, odnosno, bolje, o tome nema pojma

Autorica na kraju u vidu nekoga zaključka izvodi silogizam kako postojanje 'poslijeratnog koncentracijskog logora u Jasenovcu, nije kritičan dokaz koji opovrgava postojanje ustaškoga logora smrti'. Još kada bi se citiralo gdje se to navodi? Radi se o još jednoj konstrukciji u radu u svrhu etiketiranja revisionista ili, bolje, onih koji dolaze do drukčijih znanstvenih rezultata od ovih u radu. Autorica ističe kako je naša priča o poslijeratnom logoru služi u 'svrhu delegitimiranja jugoslavenskoga komunističkog režima kao ubilačke diktature koja je bila mnogo gora od ustaškoga režima'. To je još jedna od konstrukcija u radu sastavljena iz razloga

obrane te jugoslavenske komunističke diktature i tih logora. Ili je u tim logorima i diktaturi cvjetalo sve samo cvijeće? Diktatura je diktatura, a ona komunistička i Titova samo je dijelom istražena. Posebno njezina crna strana. A 'manjega' i 'većega' zla nema, zlo jest ili nije. Hoće li reći dr. Kasapović da jugoslavenski komunistički režim nije ubijao i da je to samo izmišljeni narativ skupine ovde po njoj odabranih hrvatskih revizionista?

200 godina stara protuhrvatska metoda

Zaključak koji sadrži 5 od 25 stranica prevelik je da bi se shvatilo 'što autrica želi i hoće reći'. Osnova mu je da se bavi 'proturevizionističkim' radovima o genocidu u NDH-a i teoretskim prikazima genocida. U tome je dijelu zanimljiv pojam 'mitotvorac' što bi, pretpostavljajući, trebalo značiti onaj koji tvori i stvara mit. Ne znam i ne mogu dokučiti na koga u tom smislu misli, ali mi tu sigurno ne pripadamo. Pažljivi čitatelji našeg rada brzo će i bez problema utvrditi tko je mitotvorac pa se, što se toga tiče, mi ne bojimo nikakvih već otrcano ponavljanih priča o 'poricanju zločina', genocida, i tomu sličnoga. Sve smo to već čuli. U radu se napravio mozaik razbijene slike kojega se pokušalo složiti i dati mu znanstveno obilježje. Nije se to dobro napravilo. Rad Mirjane Kasapović nije ni politološki, a kamoli povijesni, već politikantski.

Ali ima još nešto što povezuje rad i radove kruga koji kritiziraju naš rad o poslijeratnom logoru Jasenovac. To je dio koji nije izrečen, ali je očit. U cijelome radu (s popisom literature) Hrvati se spominju samo tri puta i to uglavnom u negativnome kontekstu. To je već dobro poznati obrazac prešućivanja jugoslavenskih komunističkih zločina. Jest to, ali ne samo to. To je 200 godina star i ponavljan obrazac velikosrpskih prešućivanja ili negiranja Hrvata u svakome pogledu. Negiranja hrvatskoga imena, hrvatskoga jezika, hrvatske nacije, hrvatske kulture, prava na hrvatsku državu. Kako je NDH prva osnova, treba prvo nju ukloniti, a potom i sve one koji išta dobrog nisu u njoj (ovoga puta kao revisionisti). Slijedi faza usporedbe NDH i suvremene Republike Hrvatske, kao također protupobunjeničke države, njezina kriminalizacija i kriminalizacija hrvatskih vojnika koji su ju obranili i stvorili i evo nama opet u Haagu legitimirane Veleke Srbije. Ne pišem ovo zbog dr. Kasapović, niti zbog sebe, nego neka se zna.

